

سوره بیست و دوم - حج

این سوره در مدینه نازل شده و ۷۸ آیه دارد.

به نام خداوند بخشنده مهربان

ای مردم! از پروردگارتان بترسید، همانا زلزله روز قیامت چیز هول‌انگیزی است! روزی که آن را ببینید هر مادر شیرده شیرخوارهاش را فراموش کند و هر زن باردار بار خود را فرونهد. مردم را مست بینی در حالی که آنها مست نباشند ولی عذاب خدا سخت و شدید است! (۱ - ۲)

و از مردمان کسی است که بدون علم و آگاهی در کارهای خدا ستیز می‌کند و از هر شیطان سرکش پیروی می‌نماید! بر شیطان مقرر گشته که هر کس او را پیروی کند وی را گمراه سازد و به سوی عذاب دوزخ راه نماید! (۲ - ۴)

ای مردم! اگر از برانگیخته شدن مردگان در شگید پس ما شما را از خاک آفریدیم. سپس از نطفه، آن گاه از خون بسته، و بعد از آن از گوشت‌پارهای شکل گرفته یا شکل نگرفته، حیات بخشیدیم تا برای شما بیان کنیم و در رحم‌ها آن چه خواهیم قرار دهیم تا به وقت معین. پس از آن شما را به صورت طفلی از رحم درآوریم و بعد به رشدتان می‌رسانیم. برخی از شما در این میان بمیرد و بعضی‌ها تا به فرمایترین دوران زندگی (پیری و ناتوانی) برسد تا آنجا که دانسته‌هایش را فراموش کند! زمین خشک شده را بینی که چون آب بر آن فرود آوریم سبز و خرم شود و تخم‌ها پرورده گردد و از هر نوع گیاه زیبایی برویاند! اینها نمایانگر آنند که خدا حق است و او مرده را زنده گرداند و او بر هر چیزی توانا می‌باشد! و این که رستخیز بدون تردید خواهد آمد و این که خدا آنهایی را که در قبرها خفته‌اند برمی‌انگیزد! (۵ - ۷)

از مردمان کسی است که بدون آن که دانش و هدایت و کتاب و حجت روشنی داشته باشد در کار خدا جدل می‌کند! بزرگی می‌فروشد تا مردم را از خدا گمراه سازد. بر او در دنیا رسوائی باشد و روز قیامت عذاب آتش سوزان را بدو بچشانیم! (بدو گفته شود) این به سبب آن کارهایی است که خود از پیش فرستاده‌ای و به یقین خدا بر بندگان ستمگار نیست! (۸ - ۱۰)

و از مردمان کسی هست که خدا را به سستی عبادت کند. اگر خیری بدو رسد آرامش خاطر یابد و اگر بلائی پیش آید روی برتابد. او در دنیا و آخرت زیانکار باشد و این است آن زیان آشکار! به غیر از خدا چیزی را می‌خواند که نه زیانش رساند و نه سودی عاید وی گرداند. این است گمراهی آشکار! کسی را می‌خواند که زیانش نزدیکتر از سودش باشد! چه بد خداوندگاری و چه بد همدم و همسازی! (۱۱ - ۳)

همانا خدا کسانی را که ایمان آوردند و کارهای شایسته کردند در بهشت‌هایی درآورد که در آنها نهرها روان است و بی‌شک خدا هر چه را اراده کند انجام می‌دهد! هر کس که گمان برد که خدا او (پیامبر) را در دنیا و آخرت یاری نمی‌کند پس بگو ریسمانی در سقف خانه بکشد (و خود را حلق آویز نماید) سپس آن را ببرد و بنگرد که آیا مکر و تدبیرش خشمش^۱ ۱. این آیه را چنین تفسیر کرده‌اند که به آن کس که گمان برد خدا در دنیا و آخرت پیامبرش را یاری نمی‌کند بگو در فضای خانه طنابی بکش و خود را حلق آویز کن آنگاه آن را بپز و وقتی نجات یافتی ببندیش که در این جریان چه کسی جز او زیان دیده است. خدا محمص را یاری خواهد کرد اگر کسی قبول ندارد برود خودش را دار بزند!

را از میان می‌برد؟! (۱۴ - ۱۵)

و بدین سان آن را آیت‌های روشن نازل کردیم. خدا هر که را خواهد هدایت نماید. بی‌گمان خدا در روز قیامت میان مؤمنان، و یهودیان، و صابنان، و نصاری، و مجوس و مشرکان حکم می‌نماید زیرا او بر همه شاهد و گواه است. (۱۴ - ۱۷)

آیا نمی‌بینی هر چه در آسمان‌ها و زمین است و خورشید، و ماه، و ستارگان، و کوه‌ها، و درختان و جنبندگان و بیشتر آدمیان خدا را سجد می‌کنند و بسیاری (دیگر که از سجده ابا نمایند) عذاب بر آنها واجب گشته است و هر که را خدا خوار گرداند هیچ گرانی‌دارنده‌ای بر او پیدا نشود. بی‌گمان خدا هر چه را خواهد انجام می‌دهد! این دو گروه که دربارهٔ پروردگارش خصومت کردند دشمنان همدیگرند و بر کسانی که کفر ورزیدند جامه‌هایی از آتش به‌قامتشان بریده شده و بر سرشان آب سوزان و جوشان جهنم ریخته شود! پوست‌ها و امعانشان بدان گداخته گردد! و بر آنها گرزهای آهنین باشد! هر وقت بخواهند از آن آتش درآیند و از غم‌ها گردند آنها را بدان بازگردانند و (گویند) بچشید عذاب آتش سوزان را! (۱۸ - ۲۲)

خدا کسانی را که ایمان آورده کارهای نیکو انجام داده‌اند در بهشت‌هایی درآورد که در آنها نهرها جاریست. در آنجا با دستبندهای زرین و مروارید آراسته شوند و لباس‌هایشان از دیبای نرم باشد و به گفتار پاکیزه و راه ستوده رهنمون گردند! کسانی که کفر ورزیده و مردم را از راه خدا بازمی‌دارند و آنها را از مسجدالحرام، که آن را برای آدمیان قبله‌گاه قرار دادیم، و حرمتش را برای ساکنان آنجا و کسانی که از بادیه می‌آیند یکسان ساختیم، منع می‌نمایند و یا در آنجا اراده‌ی الحاد و ستمی‌کنند، همرا عذاب‌درناک‌بچشانیم! (۲۳ - ۲۵)

و بیاد آر هنگامی را که به ابراهیم تعیین کردیم جای کعبه را. (و گفتیم) هیچ چیز را بر من شریک قرار مده و خانه‌ی مرا برای طواف‌کنندگان و نمازگزاران و رکوع و سجده‌کنندگان پاکیزه گردان! و در میان مردم بانگ در ده که برای انجام حج به سوی تو آیند پیاده و سواره بر مرکبان سبکرو، از دره‌های عمیق و راه‌های دور! تا منافعی را که برای آنها است ملاحظه کنند و در روزهای معلوم نام خدا را بر آن چه از چهارپایان بهائم روزیشان داده است یاد نمایند. پس از آنها بخورید و فقیران درمانده را نیز اطعام کنید! سپس (دستور بده) سنت حج به جای آورند و نذرهایی را که کرده‌اند وفا کنند و حتماً بین عتیق (کعبه) را طواف نمایند! (۲۶ - ۲۹)

چنین است (دستور الهی)! و هر کس شعائر الهی را بزرگ بدارد البته نزد پروردگارش برای او بهتر خواهد بود. و گوشت چهارپایان. جز آن چه بر شما خوانده می‌شود، برایتان حلال گشته است. پس از پلیدی‌ها و بت‌ها کناره‌گیری و از گفتار دروغ اجتناب نمایید! مخلصان خدا باشید نه شرک‌آوردندگان بر او. آن کس که بر خدا شرک آورد چنان باشد که از آسمان فروافتد و مرغان او را در پابند یا باد وی را به‌جای دوری ببرد! چنین است! و هر کس شعائر الهی را بزرگدارد بی‌شک این امر از تقوی‌وپر هیزگاری دل‌ها می‌باشد! شما را تا مدت‌معینی در آن سودها است سپس جای‌ذبح آنها نزدیک خانه‌کعبه است! (۳۲ - ۳۳)

۱. گفته‌اند در یک طرف از این دو گروه حمزه، علی بن‌ابی‌طالب، عبیده بن‌حارث از مسلمانان و در طرف دیگر شیبه، و عتبیه، و ولید از کفار بودند که از مبارزان روز بدر بودند و آیه در حق آنها نازل شده است.
۲. حال کافران به کسی تشبیه شده که از آسمان بیفتد و مرغان شکاری او را دریابند. یا کسی که در گودال یا حفره‌ای بیندازند و نتواند از خود دفع ضرر نماید. شخص کافر هم در قیامت حال چنان کسان را پیدا کند!
۳. نوشته‌اند مرجع اشاره "ان" شترهایی است که برای قربانی در حج نامزد << بقیه پاورقی در صفحه بعد

ما برای هر امتی قربانگاهی قرار دادیم تا بر آن چه از چهارپایان روزیشان داده‌ایم نام خدا یاد کنند. معبود شما خدای واحدی است پس جملگی به فرمان او گردن نهید. به فروتنان و متواضعان بشارت بده! همان کسان که چون نام خدا برده شود دل‌هایشان بیمناک گردد و به مصائبی که بر آنها برسد صبور باشند. و نماز برپا دارند و از آن چه روزیشان داده ایم انفاق نمایند. (۳۴ - ۳۵)

قربان کردن شتر فربه را از شعائر الهی برای شما قرار دادیم. شما را در آن خیر است. وقتی آنها (در موقع نحر) سرپا هستند نام خدا را بر آنها یاد کنید و چون به پهلو افتادند از گوشت آنها بخورید و به فقیر و سائل نیز اطعام نمائید. ما اینچنین آنها را برای شما مسخر ساختیم باشد که سپاسگزار باشید! گوشت و خون قربانی‌ها نیست که در پیشگاه خدا به درجه قبول برسد بلکه این تقوای شما است که به مرحله قبول می‌رسد. اینچنین آنها را مسخر شما ساخته است تا او را به سبب هدایتی که از شما کرده به بزرگی یاد کنید و نیکوکاران را بشارت بده! بی‌گمان خدا از کسانی که ایمان آوردند دفاع می‌کند و همانا هیچ خیانتکار ناسپاس را دوست ندارد! (۳۶ - ۳۸)

به مؤمنانی که دیگران با آنها به جنگ برخاستند اجازه جنگ داده شده است زیرا آنان از دشمنان ستم کشیدند و بی‌گمان خدا به یاری آنها توانا است.^۱ کسانی که به ناحق از خانه‌هایشان رانده شدند (گناهشان) جز این نبود که گفتند پروردگارم "الله" است. و اگر خدا بعضی از مردم را به بعضی دیگر دفع نمی‌کرد حتماً صومعه‌ها، و دیرها، و کنش‌ها، و مساجد که نام خدا زیاد در آنها برده می‌شود، ویران می‌شدند و همانا خدا هر کس را که به یاریش برخیزد یاری خواهد کرد به راستی که خدا توانای عزیز است. آن کسان که اگر در روی زمین فرمانروائیشان دهیم نماز برپا می‌دارند و زکات می‌دهند و به کارهای نیکو فرامی‌خوانند و از کارهای زشت باز می‌دارند و عاقبت کارها برای خدا است. (۳۹ - ۴۱) (ای‌محمد) اگر تو را تکذیب می‌کنند به یقین پیش از آنان هم تکذیب کردند قوم نوح و عاد و ثمود. و قوم ابراهیم و قوم لوط و اهل مدین. و موسی نیز تکذیب کرده شد! پس به کافران مهلت دادم سپس مواخذه‌شان کردم و چه سخت بود عذاب من! چه بسیار شهرها که صاحبانش را به سبب آن که ستمگار بودند هلاک ساختم و اینک آن (شهرها) خالی مانده، سقف‌ها ریخته، چاه آبش فروگذاشته شده و کوشک بلندش (متروک مانده)! مگر این مردم در این سرزمین سیر نمی‌کنند تا دارای دل‌هایی باشند که با آنها دریابند یا گوش‌هایی که با آنها بشنوند؟ به یقین چشم‌ها بینا نیست بلکه دل‌هایی که در سینه‌ها است کور است! و به شتاب از تو عذاب می‌خواهند. خدا هرگز وعده خود را خلاف نمی‌کند و همانا نزد پروردگارت یک روز به سان هزار سال است از آن که می‌شمرید! چه بسیار شهرهایی که مردمانش ستمگار بودند و من آنها را مهلت دادم سپس آنها را مواخذه کردم و بازگشت به سوی من است! (۴۲ - ۴۸)

بگو ای مردم! من برای شما بیم‌دهنده آشکارم! پس آنان که ایمان آورده و کارهای نیکو انجام دادند بر آنها آموزش و روزی نیکو است! و کسانی که کوشیدند آیات ما را بی‌پایه بقیه از صفحه قبل >> گشته اند آیه می‌فرماید قبل از این نامزدی شما را در آن شترها منافع هست که سوار می‌شوید یا بارهای خود را حمل می‌کنید یا با آنها به تجارت می‌پردازید ولی وقتی برای قربانی آوردید او را در جایگاه مخصوص نزدنیک بیت عتیق نحر نمائید.

۱. بعضی از مفسرین عقیده دارند که سوره حج و این آیه دفاع و محاربه در سال اول هجرت به مدینه و قبل از غزوه بدر نازل شده است.

سازند اهل دوزخند! پیش از تو پیامبر و رسولی نفرستادیم مگر آن که هر وقت کتاب خدا را تلاوت می‌کرد شیطان در تلاوت وی القای شبهه‌ای می‌کرد. پس خدا آن چه را که شیطان القا می‌کرد نسخ و سپس آیات خود را استوار می‌داشت و خدا دانای فرزانه است! تا آن چه را که شیطان القا می‌کند موجب آزمایش کسانی قرار دهد که دل‌های آنها مبتلا به بیماری و قساوت است و به راستی که ستمگاران در شقاوت به سختی می‌باشند! و تا دانشمندان و اهل علم بدانند که آن چه تلاوت شده حق است و از جانب پروردگار تو می‌باشد پس بدان ایمان آورند و دل‌هایشان بدان آرام گیرد و بی‌گمان خدا کسانی را که ایمان آورده‌اند به صراط مستقیم هدایت می‌کند! و کافران همیشه از آن در شگند و تا وقتی که به ناگاه قیامت برای آنان فراز آید یا عذاب روز رستاخیز به آنها برسد! آن روز فرمانروائی و سلطنت خاص خدا است. بین آنها داوری می‌کند. پس کسانی که ایمان آورده کارهای نیکو انجام دادند در بهشت‌های پر نعمت باشند و کسانی که کفر ورزیده آیات ما را تکذیب نمودند بر آنان عذاب ذلت و خواری باشد! (۴۹ - ۵۷)

و کسانی که در راه خدا مهاجرت کردند و بعد کشته شدند یا مردند بی‌شک خدا آنها را از رزق و روزی نیکو می‌دهد و به راستی که خدا بهترین روزی‌دهندگان است! هر آینه آنها را در جایگاهی درآورد که از آن خوشنود باشند و همانا خدا دانای بردبار است. این چنین است. و هر که به مانند آن که عقوبت دیده کیفر دهد و بعد بر او ستم شود البته خدا او را یاری می‌دهد که خدا آمرزنده بخشاینده است! این برای آن است که خدا شب را در روز می‌آورد و روز را در شب و این که خدا شنوای دانا است. این برای آن است که خدا حق است و هر چه را که جز او می‌خوانند باطل می‌باشد و این که خدا منیع و بزرگ است. آیا ندیدی که خدا از آسمان آب فرو فرستد و زمین سبز و خرم می‌گردد و بی‌گمان خدا لطف‌کننده آگاه است؟ هر چه در آسمان‌ها و زمین است متعلق بدو است و همو است که بی‌نیاز و ستوده می‌باشد! (۵۸ - ۶۴)

آیا ندیدی خدا آن چه را که در زمین است بر شما مسخر ساخته و کشتی‌ها را که به فرمان او در دریا روانند. و آسمان را نگه می‌دارد که جز به اذن او بر زمین بیفتند. همانا خدا به مردم مهربان و رحیم است و اوست که به شما هستی داد سپس شما را می‌میراند و بعد از آن باز زنده می‌کند. اما انسان هر آینه ناسپاس است! (۶۵ - ۶۶)

و بر هر امتی شریعتی قرار دادیم که بدان عمل نمایند. پس نباید در آن امر با شما منازعه کنند و تو به سوی پروردگارت دعوت کن بی‌گمان تو به راه راستی! و اگر با تو جدل کنند بگو خدا بدان چه می‌کنید داناتر است. خدا روز قیامت در آن چه اختلاف می‌کنید میان شما داوری خواهد نمود! آیا ندانی که خدا بر آن چه در آسمان و زمین است علم دارد؟ همانا که در آن لوح محفوظ ثبت است به راستی که آن بر خدا آسان می‌باشد! (۶۷ - ۷۰)

و (مشرکان) جز خدا چیزی را می‌پرستند که نه خدا حجت و دلیلی برای آن فرستاده و نه آنان بر آن علم و بصیرتی دارند. و هرگز بر ستمگاران یاری‌دهنده‌ای نیست! و هنگامی که آیات روشن ما بر آنان خوانده شود در چهره کافران اثر انکار مشاهده می‌کنی. نزدیک باشد بر آنهایی که آیات را برایشان می‌خوانند حمله برند! بگو آیا شما را به بدتر از آن خبر دهم؟ آتش دوزخ! خدا آن را بر کسانی که کفر ورزند وعده داده است و چه بد سرانجامی می‌باشد؟! (۷۱ - ۷۲)

ای مردم مثلی زده شده است آن را بشنوید: کسانی که جز خدا می‌خوانید هرگز نتوانند مگسی بیافرینند اگر چه همگی در این کار اتفاق نمایند! و اگر مگس چیزی از آنها به رباید

پس گرفتن آن را از وی نتوانند! (این مشرکان) خدا را چنان که باید نشناخته‌اند که او توانای نیرومند است! خدا از میان فرشتگان و آدمیان فرستادگانی برگزیند به راستی که او شنوای دانا است! آن چه را که (مردم) پیش رو دارند و آن چه را که پشت سر گذاشته‌اند همه را می‌داند و کارها به سوی او بازگشت داده می‌شود! (۷۳ - ۷۶)

ای کسانی که ایمان آورده‌اید به پروردگارتان رکوع و سجده کنید و پرستش نمائید و کارهای نیکو انجام دهید باشد که رستگار شوید، و در راه خدا، چنان که شایسته او است، جهاد کنید. او شما را برگزید و در دین برای شما سختی قرار نداد. آنین پدرتان ابراهیم است او شما را از پیش مسلمان نام داد و نیز در این قرآن (بدان نامیده شدید). تا پیامبر بر شما گواه باشد و شما بر مردم گواه باشید، پس نماز برپا دارید و زکات بدهید و به خدا چنگ توسل بزنید که او دوستدار و سرپرست شما است چه مولای خوب و چه یاری‌دهنده نیکو! (۷۷ - ۷۸)